

ARTICULUS VIII.

Quid sit Divisio, & qua ejus Regula.

63. **D**ivisio differt a definitione in hoc, quod ista conjungat, & componat duas partes in unum totum: e contra divisio totum conjunctum, vel compositum, dividat in suas partes: & hinc *divisio formalis* definitur esse *oratio totum in suas partes distribuens*: est autem multiplex. Primo alia est *divisio nominis*, alia *divisio rei*: illa est, quando terminus æquivocus dividitur in sua significata, e. g. canis in terrestrem, & caelestem: altera est, quando res distribuitur in suas partes: estque duplex, *potentialis*, & *actualis*.

Prior est, quando totum potentiale, seu potestativum, id est, plura sub se continens, dividitur in suas partes subjectivas, seu etiam potentiales, sive potestativas: hoc est in sua inferiora: e. g. quando *animal* dividitur in *rationale*, & *irrationale*, vel *homo* in *Petrum*, & *Paulum*. Ubi notandum, quod, quando partes participant univoce totam rationem totius, vocantur *partes subjectiva*, ut *justitia commutativa*, & *distributiva* sunt partes *subjectivæ justitiæ communis*: at vero, si non univoce participant totam rationem totius, dicuntur *partes potestativa*: & talis pars respectu justitiæ communis est *pietas erga parentes*.

64. Altera, seu *divisio actualis* est, quando totum actuale, seu quod ex actualibus partibus componitur, in has ipsas actuales partes dividitur: estque hæc, vel *essentialis*, vel *accidentalis*; prout scilicet totum, vel in suas partes essentielles, vel in sua accidentia dividitur. Est autem divisio essentialis duplex, *metaphysica*, & *physica*: illa, quando totum dividitur in partes suas essentielles metaphysicas, nempe genus, & differentiam, e. g. *homo* in *animal*, & *rationale*: altera, quando dividitur in suas partes essentielles physicas, e. g. *homo* in *corpus*, *animam*, & *unionem*.

Divisio accidentalis est triplex: 1. *Divisio subjecti in accidentia*, e. g. *hominis* in *justum*, & *injustum*, *sapientem*, & *insipientem*. 2. *Divisio accidentis in subjecta*, e. g. *dulcis* in *mel*, & *saccharum*. 3. *Divisio accidentis in accidentia*, quibuscum jungitur, e. g.

albi

Quid, & Quotuplex sit Propositio. 41
albi in *dulce*, & *amarum*: quæ tamen divisio etiam est divisio accidentis in subjecta, diversis accidentibus affecta: quia tamen hæc divisio non fit ratione subjectorum, sed accidentium ipsis inherentium, sub hac consideratione dicitur divisio accidentis in accidentia. Huc revocari etiam potest *divisio integralis*, quæ actualis est, sed non essentialis, quamvis ut sæpe substantialis: estque divisio totius in suas partes integrantes: sic dividitur *corpus humanum* in *caput*, *manus*, *pedes* &c.

65. Leges, seu regulæ bonæ divisionis sunt. 1. ut nullum membrum divisionis se solo adæquet totum; quia totum debet esse majus qualibet parte. 2. ut tamen omnia membra simul sumpta adæquent totum; quia totum, & omnes partes sunt realiter idem; ut divisio fiat in membra immediate dividenda, e. g. *animal* dividatur in *rationale*, & *irrationale*, non in *Petrum*, & *Bucephalum*; quia species sunt viciniores generi, quam individua. 4. ut membra omnia contineantur in divisio; hinc male divideretur *homo* in *Petrum*, & *Pegasus*; quia *Pegasus* non continetur in homine. 5. ut unum membrum non contineatur in altero, sed unum aliquo modo alteri opponatur; hinc mala esset divisio *animalis*, in *rationale*, & *irrationale*, ac *bipes*; quia istud jam continetur in illis. Exceptio autem, quæ aliquando faciendâ quibusdam videtur, notabitur infra num. 230.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Secunda mentis operatione.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit Propositio.

66. **A**ristoteles 1. priorum 1. sic definit propositionem: *Propositio igitur est oratio affirmativa, vel negativa alicujus de aliquo*: quæ definitio communiter recepta est, etsi sit disjunctiva, & debeat subintelligi particula *immediate*; alias enim definitio hæc etiam conveniret syllogismo, qui est oratio mediate affirmans, vel negans. Si quis velit exactiorem defi-

C 3

definitionem propositionis tradere, poterit asserere hanc *Oratio immediate enunciativa unius de altero*: & sane propositio ab Aristotele etiam *enunciatio* vocatur 1. *Periherm. c. 4. & alibi*. In quavis autem propositione notanda sunt, *materia*, & *forma*, *qualitas*, & *quantitas*. Propositionis *materia* est *respectus*, seu *habitudo prædicati ad subiectum*: estque triplex *necessaria*, *impossibilis*, *contingens*. Unde propositio dicitur esse *in materia necessaria*, si prædicatum necessarium convenit subiecto: e. g. si dico: *Homo est animal rationale*: at vero in materia impossibili, si prædicatum necessario excluditur a subiecto: e. g. si dico: *Homo est lapis*: tandem *in materia contingenti*, si prædicatum, nec necessario convenit subiecto, nec necessario ab eo excluditur: e. g. si dico: *Petrus est curvens*. Propositionis *forma* est *copula*, seu nexus prædicati, & subiecti, ratione cuius differt propositio a simplici apprehensione. Propositionis *qualitas* est *affirmatio*, vel *negatio*, *veritas*, vel *falsitas* &c. nam interroganti, qualis sit propositio, respondetur, quod sit *affirmativa*, vel *negativa*, *vera*, vel *falsa*, item *absoluta*, vel *conditionalis* &c.

67. Tandem propositionis *quantitas* est *extensio*, vel *restrictio* ejusdem: estque *quadruplex*, *universalis*, *particularis*, *singularis*, *indefinita*, qualis scilicet terminus est subiectum. Itaque *universalis* propositio est, cum subiectum est terminus communis, affectus signo *universali* *omnis*, *nullus*, ut si dico: *Omnis homo est animal*: *Nullus homo est lapis*. Propositio *particularis* est, cum subiectum est terminus communis, affectus signo *particulari*, ut si dico: *Aliquis homo currit*: *Aliquis Logicus studet*. Propositio *singularis* est, cuius subiectum est terminus *singularis*, ut si dico: *Petrus ambulat*. Tandem *indefinita* est, cuius subiectum est terminus communis, nullo signo affectus, ut si dico: *Leo rugit*.

Ubi notandum, quod propositio *indefinita*, si sit in materia necessaria, æquivalet propositioni *universali*: e. g. hæc propositio: *Homo est animal rationale*: æquivalet huic: *Omnis homo est animal rationale*: nisi tamen subiectum habeat suppositionem *confusam*, aut *simplicem*; nam e. g. istæ propositiones: *Homo est species*: *Equus est necessarius ad equitandum*:

dum: non æquivalent *universalibus*, ut patet consideranti. Idem dicendum de propositione *indefinita* in materia *impossibili*, & juxta communem Theologorum in materia *dogmatica*, seu *fidei*; unde e. g. ista propositio: *Sacramentum est signum gratiæ institutum a Christo*: æquivalet huic: *Omne Sacramentum est signum* &c. At vero, si propositio *indefinita* sit in materia *contingenti*, communiter æquivalet *particulari*, & sic propositio: *Equus currit*: juxta communem æquivalet huic: *Aliquis equus currit*: nisi aliud colligatur ex contextu.

68. Jam propositio dividitur *multipliciter*, & imprimis alia dicitur *de tertio adjacente*, quando scilicet *copula principalis* explicite ponitur per verbum *substantivum*, atque etiam explicite prædicatum, ut si dico: *Omnis justus est amicus Dei*: alia dicitur *de secundo adjacente*, quando ponitur verbum *adjectivum*, seu *tale*, quod implicite continet, & *copulam*, & *prædicatum*, ut si dico: *Omnis equus hinnit*. Deim alia propositio dicitur *simplex*, seu *categoria*: alia *composita*, seu *hypothetica*. Illa, seu *simplex* est, quæ tantum habet unam *copulam principalem*, et si possit habere plures minus principales, se tenentes, vel ex parte subiecti, vel ex parte prædicati, e. g. si dico: *Omnis, qui pie vivit, placet Deo*: *Omnis creatura est ens, quod dependet a Deo*: ubi in priori propositione aliqua *copula minus principalis* se tenet ex parte subiecti: in altera vero ex parte prædicati: & tamen utraque est *simplex*. Propositio *composita*, seu *hypothetica* est *omnis illa*, quæ constat pluribus *copulis principalibus*, seu propositionibus inter se *connexis*. Equidem in sensu strictiori, & forte etiam magis usitato, propositio *hypothetica* accipitur *conditionali*: sed tamen multi auctores etiam omnem propositionem *compositam* vocant *hypotheticam*: nec est operæ pretium hac de re litigare.

69. Propositio *simplex* alia est *absoluta*, alia *modalis*. Prior, seu *absoluta* est, quæ præcisè enunciat, quod prædicatum inest; vel non inest subiecto: non tamen explicat modum, quo inest, an scilicet necessario, an contingenter &c. unde vocatur etiam propositio *de inesse*. Propositio *modalis* est, quæ explicat etiam modum, quo prædicatum convenit subiecto:

44 Pars I. Disp. Unica. Quæst. II. Art. I.
 to: sunt autem modi quatuor, *necessarium, impossibile, possibile, contingens*. Et primo quidem *necessarium* est, cuius non positio repugnat: e.g. *Homo est animal rationale*. Secundo *impossibile* est, cuius positio repugnat: e.g. *Homo est lapis*. Tertio *possibile* est, cuius positio non repugnat, ut: *Homo potest currere*. Quarto *contingens* est, cuius nec positio, nec non positio, repugnat, & differt a possibili; quod istud tantum potentiam, contingens autem sæpe actum explicet, ut si dico: *Homo currit*.

In propositionibus itaque modalibus duo observanda sunt, scilicet *modus*, & *dictum*: & quidem, quid *modus* sit, modo diximus: *dictum* autem sunt cæteræ partes propositionis, quæ non explicant, vel non significant modum: e.g. in his propositionibus, quæ formaliter modales sunt: *Necesse est, hominem esse animal*: *Impossibile est, hominem esse lapidem*: *Possibile est, hominem currere*: *Contingens est, hominem currere*: vel quæ his æquivalent, & simpliciores sunt: *Homo necessario est animal*: *Homo non nisi impossibilitate est lapis*: *Hominis possibilis est cursus*: *Homo contingenter currit*: in his, inquam, propositionibus *dictum* sunt; *hominem esse animal, hominem esse lapidem, hominem currere*: reliqui autem termini in quavis harum propositionum sunt *modus*.

70. *Propositio composita*, vel, ut etiam vocatur *hypothetica*, est quadruplex *copulativa, disjunctiva, causalis, conditionalis, exponibilis*. Et primo *copulativa* est, quando plures propositiones junguntur particula *&*, vel *nec*, ut: *Petrus laborat, & Paulus oritur*. Secundo *disjunctiva* est, quando plures propositiones necuntur particula *vel*, ut: *Vel lux est, vel tenebra sunt*. Tertio *causalis* est, cuius partes uniuntur particula *quia*: e.g. *Dies est, quia sol adest*. Quarto *conditionalis*, seu stricte *hypothetica* est cuius partes junguntur particula *si*, ut: *Si Petrus studeat, fiet doctus*. Quinto *exponibilis* est, quæ propter aliquas particulas, quas involvit, debet exponi, seu explicari: e.g. *Petrus tantum est grammaticus*.

Propositio conditionalis alia est *illativa*, alia *disparata*: illa est, quando conditio est causa conditionati, sive ad hoc inferendum conducit: e.g. *Si hyems est, frigus est*; nam hyems est causa tri-

goris.

45
Quid, & Quotuplex sit Propositio.
 goris. Aliquando tamen conditio ex se non infert conditionatum, infert tamen illud ratione promissionis, vel alterius accidentalis etiam circumstantiæ: e.g. *Si navis prospere advenerit, dabo pauperibus eleemosynam*: & hæc etiam propositio dicitur vere conditionalis. At vero, si conditio est *disparata*, seu nihil conducit ad conditionatum, propositio non est rigoroſe conditionalis, sed tantum latius loquendo, & particula *si* significat idem, ac quando: e.g. si dico: *Si Petrus studet, Paulus dormit*: significat: *Quando Petrus studet, tunc Paulus dormit*: quæ propositio non nisi improprie est conditionalis. Addendum hic, quod prima pars propositionis causalis, quæ continet particulam *si*, dicitur *conditio*, vel *hypotesis*, altera vero *conditionatum*.

71. *Propositio exponibilis* etiam est triplex, *exclusiva, exceptiva, reduplicativa*. Prima, seu *exclusiva*, est illa, in qua positæ sunt particule *tantum, solum &c.* quæ si se teneant ex parte subjecti, prædicatum negatur de omni alio subjecto: e.g. si dico: *Tantum Deus est immensus*: volo dicere, nihil extra Deum esse immensum. Si vero particule illæ se teneant ex parte prædicati, a subjecto excludunt omnia alia prædicata ejus generis, ut si dico: *Petrus est tantum scriba*: volo dicere, eum non habere dignius officium: si dico: *Petrus est tantum sutor*: volo dicere, eum non callere aliam artem: quæ tamen ex circumstantiis, & intentione loquentis sæpe debent determinari.

Propositio exceptiva est, quæ continet particulam *præter*, vel *nisi*: e.g. si dico: *Omnes homines peccaverunt in Adam præter B. Virginem: Nullus Apostolorum est in inferno, nisi Judas*: unde necesse est 1. ut terminus exceptus contineatur sub termino, a quo fit exceptio; male enim diceretur: *Omnis homo est rationalis præter equum*; neque enim equus continetur sub termino *homo*. 2. ut terminus, a quo aliquid excipitur, supponat distributive, aut collective; nam male diceretur: *Aliquis homo præter Paulum currit*; non enim ab uno homine potest alius, ab eo distinctus, adeoque sub eo non contentus, excipi; unde in illa propositione particula *præter* potius significaret *ultra*, & sensus eſset: *Paulus currit, & aliquis alius*.

C 5

72. Pro-

72. Propositio reduplicativa est, quæ constat particulis ut, in quantum, prout, qua &c. e. g. si dico: *Petrus quæ pius laudatur*: id est: laudatur, quia est pius: *Murus qua albus disgregat visum*: id est, disgregat visum, quia est albus. Et hic sensus dicitur reduplicativus, quando scilicet istæ particulæ denotant, quod terminus ab ipsis affectus sit causa, vel ratio, cur prædicatum conveniat subiecto, ita, ut explicari possit etiam per particulam *quia*, ut patet in propositionibus modo allatis. Aliquando tamen similes propositiones non faciunt sensum reduplicativum, sed tantum specificativum: hoc est: illæ adjunctæ particulæ non denotant, quod terminus ab ipsis affectus sit ratio, vel causa, cur prædicatum conveniat subiecto: sed tantum ob aliam causam junguntur, e. g. ad significandum, quod terminus ab ipsis affectus non impediatur, quo minus prædicatum subiecto conveniat: e. g. si dicam: *Albus qua albus potest esse deformis*: *Petrus qua Logicus potest esse musicus*.

ARTICULUS II.

Quid requiratur ad Veritatem Propositionum.

73. PRO varietate variarum propositionum etiam varia requiruntur ad earum veritatem: & primo ad veritatem propositionis affirmativæ categoricæ requiritur identitas subiecti, & prædicati, secundum quod dicunt in recto: non vero secundum quod dicunt in obliquo. *Rectus* autem, seu quod importatur in recto, est subiectum concreti, sive id, quod in resolutione concreti venit in casu recto, seu nominativo. *Obliquus* vero, seu quod importatur in obliquo, est id, quod in resolutione concreti non venit in casu nominativo, sed in alio casu, & sæpe, quamvis non semper, est forma. Sic, si resolvitur concretum *albus*, dicitur *res habens albedinem*: & terminus *res* est rectus: terminus *albedinem* est obliquus. Quando igitur dicitur: *Album est dulce* (quæ propositio resolvitur in istam: *Res habens albedinem est res habens dulcedinem*) non debent obliqui *albedinem*, & *dulcedinem*, sed tantum recti *res* & *res* identificari.

74. Secundo. Ad veritatem propositionis affirmati-

væ contingentis categoricæ, præter identitatem rectorum requiritur etiam, ut subiectum, & prædicatum existant pro tempore importato per copulam: rationem dedimus n. 39. & 40. Hinc falsa est propositio: *Antichristus est impius*; quia de præsentibus non existit Antichristus: at est vera ista: *Antichristus erit impius*; unde propositio affirmativa contingens potest esse falsa ex duplici capite, nempe, vel quia subiectum non existit pro tempore importato per copulam, ut in dicta propositione: *Antichristus est impius*: vel quia ei non convenit prædicatum, licet existat: e. g. si dico: *Rex Persarum est Germanus*. E contra propositiones negativæ contingentes possunt esse veræ ex eodem duplici capite. Quare nunc vera est hæc: *Antichristus non est impius*: ex defectu subiecti: & altera: *Persarum rex non est Germanus* ex non convenientia prædicati.

Tertio. Ad veritatem propositionis negativæ non requiritur existentia subiecti; nam, ut dictum est n. 39. in propositionibus necessariis copula nullum infert tempus: adeoque pro nullo tempore debet existere subiectum, aut prædicatum: & hinc vocantur etiam propositiones æternæ veritatis. Sunt autem hæc propositiones, si agant de creatis, implicite conditionatæ; nam e. g. hæc propositio: *Homo est animal*: facit hunc implicite sensum: *Si existit homo, existit animal*.

75. Quarto. Ad veritatem propositionis copulativæ requiritur veritas omnium partium; hinc falsa est hæc propositio: *Et Petrus Apostolus est in calo, & Judas Apostolus est in calo*; nam copulativa virtualiter dicit, omnia sua membra esse vera. Eodem modo, ut copulativa sit necessaria, requiritur, ut omnes partes sint necessariae; hinc est contingens hæc propositio: *Petrus est homo, & studet*: & omnino est in materia impossibili hæc: *Petrus est homo, & est equus*; quia una pars impossibilis est: & valet hic illud principium: *Bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu*.

Quinto. Ad veritatem propositionis disjunctivæ, strictæ talis, requiritur, ut unum membrum sit verum, alterum falsum: adeoque ipsa sit composita ex duobus saltem contrariis: vel si debet servire ad conficiendum dilemma, ex duobus contradictoriis, de

quibus paulo post agemus: e. g. *Vel es doctus, vel non es doctus*. Si autem propositio non sit omnino stricte disjunctiva, debet tantum unum ejus membrum esse verum; alias, si nulla pars, seu nullum membrum propositionis esset verum, neque ipsa propositio posset esse vera: non tamen requiritur, ut utrumque sit verum; quia non utrumque determinate affirmatur: quamvis, si etiam utrumque membrum sit verum, tamen propositio sit vera, non tamen sit stricte disjunctiva, sic propositio hæc disjunctiva: *Vel homo currit, vel equus currit*: erit vera, sive solus equus, sive solus homo, sive uterque currat.

Sexto. Ad veritatem propositionis causalis requiritur, non tantum, ut utraque ejus pars sit vera, sed etiam, ut una sit causa veritatis alterius: e. g. vera est ista causalis: *Dies est, quia sol adest*; nam sol est causa diei: at non est vera ista: *Petrus currit, quia vestitus est*; nam, licet currat, atque etiam sit vestitus, tamen vestis non est causa cursus; unde multo magis erit falsa propositio causalis, casu quo affirmatur causa falsa: e. g. hæc: *Petrus currit, quia Antichristus existit*.

76. Septimo. Ad veritatem propositionis conditionalis non requiritur absoluta existentia conditionis, aut conditionati, sed tantum existentia conditionata, ita scilicet, ut si existeret conditio, etiam existeret conditionatum: & hinc vera est hæc propositio: *Si Judas fuisset mortuus paritens, venisset in calum*: licet nec conditio, nec conditionatum sit unquam extitutum. Imo, etsi conditio sit impossibilis, tamen potest propositio conditionalis esse vera: sicut juxta S. Thomam 1. p. q. 25. a. 3. ad 2. est vera ista: *Si homo est asinus, habet quatuor pedes*. At, si posita conditione non existeret conditionatum, tunc esset propositio falsa, e. g. ista: *Si Judas fuit Christi discipulus, fuit salvatus*.

Octavo. Ad veritatem propositionum modalium requiritur, ut non tantum res, sed etiam modus sit verus. Sic vera est propositio: *Omnis homo necessario est animal*: quia non potest non esse animal: est autem falsa: *Omnis homo necessario currit*: quia etsi omnis curreret, tamen id non necessario, sed contingenter fieret. Et idem dicendum de aliis propositionibus, invol-

49
Quid, & Quotuplex sit Oppositio &c.
 involventibus alias particulas modificantes, e. g. *evidenter, certo, probabiliter &c.* nec enim est vera talis propositio, nisi etiam ea particule verificentur. Sic licet juxta communem de facto nostrorum vera sit propositio: *Accidentia sola non producant substantiam*: tamen non est vera ista: *accidentia sola evidententer non producant substantiam*.

77. Nono. Ad veritatem propositionum exponibilium requiritur, ut omnes exponentes; seu in iis contentæ propositiones, sint veræ; nam (quod notandum) qualibet propositio exponibilis est implicite aliqua propositio copulativa, & æquivalet duabus, vel etiam pluribus propositionibus conjunctis: sicut ergo ex n. 75. ad veritatem propositionis copulativæ requiritur, ut omnia ejus membra sint vera, ita etiam ad veritatem propositionis exponibilis requiritur, ut omnes exponentes sint veræ. Sic e. g. propositio: *Tantum Deus est immensus, & nemo alius est immensus*: unde ad sui verificationem requirit veritatem hujus utriusque membri. vide etiam dicta a n. 71.

ARTICULUS III.

Quid, & Quotuplex sit Oppositio Propositionum.

78. **A** Gemus primo de oppositione propositionum categoricarum, habentium terminum communem, quæ dicuntur esse oppositæ de lege, & modo enunciandi: acturi postea, quantum necesse est, de oppositione aliarum propositionum, quæ dicuntur oppositæ de lege tantum, de quibus non est omnino eadem ratio. Est autem oppositio propositionum, prout hic sumitur, duarum propositionum, idem subjectum, & predicatum habentium, diversitas, vel in quantitate, vel in qualitate, vel in utraque: estque quadruplex, scilicet contraria, contradictoria, subcontraria, subalterna.

Propositiones contrariae sunt propositiones universales, quæ differunt in qualitate, seu ita, ut una sit affirmativa, altera negativa: e. g. *Omnis homo currit*: *Nullus homo currit*. Propositiones contradictoriae sunt, quæ differunt in quantitate, & qualitate, ita, ut una sit universalis, altera particularis, una affirm-

affirmativa, altera negativa: e. g. *Omnis homo currit: Aliquis homo non currit*: vel: *Nullus homo currit: Aliquis homo currit*. Propositiones *subcontrariae* sunt duae propositiones particulares, quae differunt in qualitate, id est, ut una sit affirmativa, altera negativa: e. g. *Aliquis homo currit: Aliquis homo non currit*. Propositiones tandem *subalternae* sunt, quae differunt in sola quantitate, sive quarum una est universalis, altera particularis: e. g. *Omnis homo currit: Aliquis homo currit*: vel, *Nullus homo currit: Aliquis homo non currit*. Ex quibus universalis dicitur *subalternans*, particularis vero *subalternata*.

79. Propositiones *contradictoriae* in nullo casu possunt simul esse verae, & in nullo casu simul esse falsae. Ratio hujus defumitur ex illo principio metaphisico: *Idem non potest simul esse, & non esse*: nam, si *contradictoriae* essent simul verae, vel falsae, idem simul esset, & non esset. Probat. Si vera esset propositio: *Aliquis homo non currit*: tunc iste esset assignabilis saltem a Deo, e. g. esset Petrus, qui non curreret: sed, si vera esset etiam altera *contradictoria*: *Omnis homo currit*: tunc quilibet homo, adeoque etiam Petrus curreret: ergo idem curreret, & non curreret: seu esset, & non esset idem cursus Petri. Hinc est commune axioma, inter *contradictoria* non dari medium exclusivum, atque adeo ex veritate unius inferri legitime falsitatem alterius. Quare diligenter cavendum, ne propositio negativa plus neget, quam praecise requiratur ad falsificandam affirmativam; si enim plus negaret, etiam ipsa posset esse falsa.

80. Propositiones *contrariae* nunquam possunt simul esse verae: possunt tamen in materia contingenti simul esse falsae. Prob. 1. pars. Si simul possent esse verae, posset etiam simul esse verae *contradictoriae*; nam, si vera est: *Omnis homo currit*: vera etiam est eius *subalternata*: *Aliquis homo currit*: ut per se patet, & paulo post magis declarabitur: sed haec est *contradictoria* alteri: *Nullus homo currit*: ergo, si istae ambae *contrariae* essent verae, etiam duae *contradictoriae* essent verae, quod repugnat. Prob. jam 2. pars. Ponamus quod dentur plures homines, & tantum unus ex eis currat: in hoc casu falsa erit propositio: *Omnis homo currit*: & falsa erit etiam altera:

Nullus

Nullus homo currit: ergo in hac materia contingenti (quia est contingens hominem currere) ambae propositiones *contrariae* possunt esse falsae.

At vero in materia necessaria, vel impossibili, *contrariae* etiam non possunt simul esse falsae, sed, si una est vera, altera necessario est falsa. Ratio est; quia quod in materia necessaria, vel impossibili, dicitur de uno, necessario convenit omnibus: & vicissim, quod dicitur de omnibus, necessario etiam convenit cuilibet particulari: & hinc non datur exceptio, vi cuius altera propositio universalis falsificetur; unde in materia necessaria, & impossibili, ex falsitate unius *contrariae* inferitur veritas alterius, & vicissim. Quare ex eo praecise, quod duae propositiones non possint simul esse verae, vel falsae, non inferitur legitime, eas esse *contradictoriae*.

81. Propositiones *subcontrariae* in materia contingenti possunt simul esse verae, at non simul falsae. Probat. 1. p. Si sint plures homines, ex quibus (ut utique possibile est) unus currat, alter non currat, vera erit utraque haec propositio: *Aliquis homo currit: Aliquis homo non currit*: sed haec sunt *subcontrariae*: ergo. At in materia necessaria, vel impossibili, *subcontrariae* non possunt simul esse verae; quia, ut dictum n. 80. quod in hac materia convenit uni, convenit etiam omnibus; quare, si *subcontrariae* in hac materia essent verae, essent etiam verae propositiones earum *subalternantes*, seu universales, in quibus *subcontrariae* continentur: haec autem sunt duae *contrariae*, quae in nulla materia possunt simul esse verae: ergo. In exemplo: si verae essent haec *subcontrariae*: *Aliquis homo est animal: Aliquis homo non est animal*: verae etiam essent iste earum *subalternantes*, sed inter se *contrariae*: *Omnis homo est animal: Nullus homo est animal*: quod esse non potest. Prob. jam 2. p. Si *subcontrariae* essent simul falsae, tunc simul essent verae earum *contradictoriae*. e. g. si falsae essent propositiones: *Aliquis homo currit: Aliquis homo non currit*: essent verae iste: *Omnis homo currit: Nullus homo currit*: sed haec sunt inter se *contrariae*, quae simul verae esse non possunt ex n. 80. ergo.

82. Propositiones tandem *subalternae* possunt simul esse verae, & simul esse falsae; nam, si vera est propositio:

positio universalis subalternans: *Omnis homo currit*: etiam erit vera hæc subalternata particularis: *Aliquis homo currit*: & si falsa est ista particularis, multo magis falsa erit prior universalis. Et quidem in materia necessaria, vel impossibili, sunt necessario simul vera, vel falsa, ex jam dicta ratione, quod in hac materia id, quod convenit uni, conveniat omnibus, & vicissim. At in materia contingenti bene quidem ex universalis subalternante vera inferitur esse vera particularis subalternata: at non vicissim ex vera particulari legitime inferitur vera esse universalis, ut facile patet consideranti.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

83. **O**bj. 1. Iste propositiones: *Omnes homines currunt*: *Aliqui homines non currunt*: sunt contradictoriae: sed hæc possunt simul esse falsæ: ergo dicta n. 79. non subsistunt. prob. ma. hæc propositiones differunt in quantitate, & qualitate: ergo. mi. superior prob. casu quo tantum unus homo non currat, utraque est falsa, ut patet: ergo. Resp. Aliqui cum Oviedo in *Summul. controv.* 3. p. 6. n. 9. admittunt, has propositiones esse contradictorias, & negant mi. dicuntque, modo unus non currat, jam veram esse secundam propositionem; cum terminus *Aliqui* sit collectivus, adeoque significet aliquam collectionem hominum, ex qua modo unus non currat, jam verum sit, eam collectionem, seu aliquos collectivè sumptos, non currere. Sed, ut recte docet Haunoldus *Logic. præf.* p. 1. c. 2. a. 3. n. 13. hac ratione etiam contradictorie erunt istæ: *Omnes Apostoli sunt salvati*: *Aliqui Apostoli non sunt salvati*: & hæc secunda debet dici vera: quis autem (ut bene ait citatus auctor) feret ita loquentem? Eodem modo erunt contradictoriae: *Omnes Virgines peccaverunt in Adam*: *Aliqua Virgines non peccaverunt in Adam*: quam etiam eodem modo nemo non agere feret.

84. Resp. in forma neg. ma. ad prob. neg. ant. non enim differunt ex propositiones perfecte in quantita-

titate; quia in secundæ propositionis termino *aliqui* non datur perfecta disjunctio: seu non datur talis disjunctio, quæ patiatür descensum disjunctivum usque ad singula individua, quod necessarium est; alias enim dabitur medium inter contradictorias contra dicta n. 79. & utraque poterit esse falsa.

4. Discrimen etiam est inter propositiones has: *Omnis homo currit*: &: *Omnes homines currunt*: quod prima in singulari possit esse vera, licet tantum unus homo existat: altera autem in plurali necessario ad sui verificationem requirat plures, & implicite dicat: *Existunt plures*, & *omnes currunt*; unde etiam contradictoria debet eam pluralitatem aliquo modo exprimere. Hinc istius propositionis: *Omnes homines currunt*: contradictoria non est: *Aliquis homo non currit*; esset enim utraque falsa, si tantum unus homo existeret, & curreret: sed contradictoria est ista: *Aliquis ex omnibus hominibus non currit*: quæ propositio etiam esset vera, casu quo tantum unus homo existeret, & curreret; esset scilicet vera propositio; quia esset contingens negativa de subiecto non supponente ex *num.* 40. nam in eo casu non daretur *aliquis homo ex omnibus*; cum existeret tantum unus, & non plures, qui tamen requiruntur ad terminum *omnes* verificandum.

85. Dices 1. Deficiente parte deficit totum, seu deficit denominatio, ita, ut non possit amplius toti tribui: ergo, si unus non currit, jam non amplius potest dici, quod collectio, designata per terminum *aliqui*, currat. Resp. conc. totum. Sed ex hoc non sequitur, quod sit verum: *Aliqui non currunt*: seu non sequitur, quod ea denominatio possit negari de omnibus partibus: sic, licet uno ex centum non currente non possit dici: *Centum currunt*: non tamen ideo potest dici: *Centum non currunt*: Sane juxta adversarios debent etiam esse contradictoriae istæ: *Omnes homines currunt*: *Omnes homines non currunt*; quia, modo unus non currat, jam non omnes collectivè sumpti currunt: quæ tamen juxta adversarios est ratio, cur uno non currente possit dici in plurali, aliquos non currere.

At certe nemo dicit, has propositiones esse contradictorias, ut nec illas: *Centum currunt*: *Centum non*